

PUNCT DE VEDERE

asupra rejudecării recursului în anulare din perspectiva ultraactivității legii

I. Sub aspect penal.

1. Rațiuni de edictare a normei. Mecanismul de funcționare a normei.

Prin art.I pct.3 al Legii nr.576/2004 au fost introduse dispozițiile art.408¹ în Codul de procedură penală privind revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Introducerea acestei noi dispoziții¹ a fost motivată de necesitatea asigurării unei căi extraordinare de atac în situațiile în care instanța de contencios a drepturilor omului a constatat o încălcare a unui drept prevăzut de Convenție în cadrul unui proces penal (*a se vedea Expunerea de motive a Legii nr.576/2004*).

Aceste dispoziții reprezintă, de fapt, măsuri cu caracter general pe care statul român le-a instituit în ordinea juridică internă și care au ca scop înlăturarea violărilor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, constatate prin hotărâri ale Curții de la Strasbourg; un mecanism de conformare și recunoaștere a forței obligatorii a hotărârilor definitive ale acestei instanțe (*art.46 din Convenția europeană a drepturilor omului*).

Acest mecanism prevede că **hotărârile definitive** pronunțate în cauzele în care Curtea europeană a drepturilor omului a constatat o încălcare a unui drept prevăzut de Convenția europeană pot fi supuse revizuirii (*art.408¹ alin.1*).

În măsura în care revizuirea este fondată, **hotărârea prin care a fost încălcat un drept recunoscut de Convenție** (*și constatat ca atare printr-o hotărâre definitivă a Curții de la Strasbourg*) **se desființează și se rejudecă cauza** (*art.408¹ alin.11 lit.a, respectiv lit.b*).

Din această perspectivă, în măsura în care încălcarea unui drept recunoscut de Convenție s-a produs printr-o hotărâre pronunțată în recurs în anulare, această hotărâre va fi desființată și se va rejudeca cauza, ceea ce presupune rejudecarea recursului în anulare.

¹ nu atât de nouă pentru că, anterior, aceleași dispoziții se regăseau în reglementarea recursului în anulare, fiind unul dintre motivele acestuia (fostul art. 410 alin. 3 C.p.p. introdus prin art. I pct.203 din Legea nr. 281/2003 ; M.Of. nr. 468/ 1 iulie 2003)

2. Ultraactivitatea legii ?

Cu privire la mecanismul descris anterior s-ar putea pune problema ultraactivității legii procesual penale în ceea ce privește recursul în anulare.

Ultraactivitatea legii (supraviețuirea legii vechi) se poate produce prin voința expresă sau tacită a legiuitorului.

Ultraactivitatea prin voința expresă a legiuitorului este ilustrată în ipoteza în care o dispoziție expresă a legii noi menține în vigoare, în anumite cazuri și pentru o anumită perioadă de timp, dispozițiile legii vechi, lege care este abrogată expres. Un exemplu notoriu îl reprezintă art.II din Legea nr.576/2004 care, deși în art.I pct.5 abrogă recursul în anulare în materie penală, menține în vigoare această instituție pentru un anumit tip de cauze. Acesta este un caz de abrogare condiționată a legii vechi, generator de ipoteze de ultraactivitate: norma juridică nouă (*de imediată aplicare*) dispune menținerea în vigoare a legii vechi în mod condiționat. Doctrina nu consideră acest caz ca o excepție de la principiul aplicării imediate a legii, ci ca o confirmare a acestui principiu.

Ipoteza art.408¹ din Codul de procedură penală ar putea fi considerată ca înscriindu-se în acest caz de supraviețuire a legii vechi : prin noua normă (art.408¹ din Codul de procedură penală) este permisă inclusiv desființarea hotărârii pronunțate în recurs în anulare și, respectiv rejudecarea acestei căi extraordinare de atac.

Apreciez însă că art.408¹ din Codul de procedură penală, respectiv posibilitatea rejudecării recursului în anulare, reprezintă, de fapt, o **supraviețuire a legii vechi**, mai curând, **în temeiul voinței tacite a legiuitorului**. Aceasta presupune că legiuitorul face ca o instituție să supraviețuiască și după abrogare în beneficiul unor situații pendinte. Această voință a legiuitorului poate rezulta din scopul legii noi, din obiectul acesteia, în funcție de natura situațiilor pendinte; în general, astfel de cazuri sunt circumscrise unor interese generale sau principii de drept.

Astfel, art.408¹ din Codul de procedură penală nu prevede expres supraviețuirea instituției recursului în anulare (*pentru a fi în ipoteza unei supraviețuiri a legii vechi prin voința expresă a legiuitorului*), însă aceasta rezultă din formularea textului și identificarea situațiilor concrete în care acesta este incident (*așadar, o voință tacită*).

Pe de altă parte, scopul și obiectul legii noi care, tacit, permit supraviețuirea legii vechi, vizează asigurarea conformității cu exigențele impuse de standardele convenționale, respectiv îndeplinirea obligației statului român de a se conforma hotărârilor instanței de contencios al drepturilor omului (*așadar, interesele ocrotite sunt unele generale, internațional recunoscute și asumate, iar obligativitatea tratatelor internaționale la care statul român este parte reprezintă un principiu de drept de notorietate*).

3. Concluzie.

În consecință, aceste aspecte pledează pentru ipoteza supraviețuirii legii vechi prin voința tacită a legiuitorului. Întrucât supraviețuirea legii vechi are loc prin intermediul legii noi (chiar și în mod tacit) nu ne aflăm într-o ipoteză de ultraactivitate a legii procesuale.

4. Doctrina și jurisprudența.

Doctrina de drept constituțional afirmă că, din punct de vedere constituțional, nicio dispoziție a Constituției nu interzice în mod expres supraviețuirea legii vechi (așa cum este cazul principiului neretroactivității reglementat expres de art.15 din Constituție).

Pe de altă parte, în aplicarea art.408¹ din Codul de procedură penală, în sensul desființării hotărârii pronunțate în recurs în anulare și rejudecarea acestuia, Înalta Curte de Casație și Justiție în complet de 9 sau 5 judecători a pronunțat mai multe hotărâri, fără să fi fost invocat impedimentul dedus din abrogarea acestei instituții, respectiv ultraactivitatea sa. Exemplificăm cu deciziile penale nr.680 din 24 noiembrie 2008 și 510 din 22 iunie 2009 ale Completului de 9 judecători, precum și cu decizia penală nr.345 din 7 noiembrie 2011 a Completului de 5 judecători (anexate).

*

Bibliografie :

I.Vida, Acțiunea normei juridice în timp, Dreptul nr.12/2004, p.81-102;
M.Eliescu, Aplicarea legii civile în timp și spațiu, Conflicttele de legi în Tratat de drept civil. Partea generală, vol.I de Tr.Ionașcu ș.a., Ed.Academiei, București, 1967, apud. I.Vida, op.cit.

*

*

*

II. Sub aspect civil.

Dispozițiile art. 330-330⁴ au fost abrogate prin art.I pct.17 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2003, aprobată prin Legea nr. 195/2004.

Potrivit dispozițiilor art. II alin. (3) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2003, hotărârile pronunțate înainte de intrarea în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care au fost pronunțate.

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2003 a fost publicată în Monitorul Oficial partea I nr. 460 din 28 iunie 2003, iar dispozițiile sale **s-au aplicat** la 60 de zile de la data publicării în Monitorul Oficial (art.III din ordonanță).

Din perspectiva conflictului în timp al normelor procesuale, doctrina a stabilit, în acord și cu prevederile art. 725 alin. (3) din Codul de procedură civilă, că în situația abrogării unei căi de atac ori a modificării sistemului căilor de atac, conflictul de legi procesuale se rezolvă prin aplicarea regulii *tempus regit actum*².

În raport de această regulă, calea de atac a fost apreciată ca o veritabilă calitate imanentă a hotărârii înseși, astfel încât supunerea acesteia unei reglementări separate, intervenite ulterior pronunțării, ar însemna disocierea căii de atac de actul

² I. Stoenescu, S. Zilberstein – „*Drept procesual civil. Teoria generală*”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, p.81; E. Cârcei – „*Aplicarea legii procesuale în timp din perspectiva Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.58/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă*”, Revista de Drept Comercial nr. 3/2004, p.33.

procedural din care face parte. Ca atare, dreptul la căile de atac rămâne fixat de legea în vigoare la data pronunțării hotărârii, nicio cale de atac neputând rezulta dintr-o lege posterioară, după cum nicio cale de atac existentă contra unei hotărâri nu poate fi suprimată fără retroactivitate de o lege posterioară.³

Față de normele tranzitorii cuprinse în art.II alin. (3) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. nr. 58/2003, declararea căii extraordinare de atac a recursului în anulare a mai putut viza doar hotărârile irevocabile pronunțate anterior aplicării sale, adică hotărârile civile rămase sau devenite irevocabile până la data de 28 august 2003, iar acest demers putea fi exercitat în termenul de decădere de un an prevăzut de art. 330¹ din Codul de procedură civilă, calculat de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești atacate.⁴

În consecință, **până la data de 26 august 2004** au mai putut fi declarate recursuri în anulare **împotriva hotărârilor irevocabile pronunțate anterior datei de 26 august 2003**, iar acest mod, legea veche (art.330-330⁴ din Codul de procedură civilă) a ultraactivat.

Această constatare este impusă, pe de o parte, de prevederile cuprinse în normele tranzitorii evocate anterior, dar și de necesitatea respectării principiului neretroactivității legii.⁵

Așadar, suprimarea ulterioară a unei căi de atac nu poate afecta actul procedural deja îndeplinit (hotărârea judecătorească), iar norma nu se poate interpreta în sensul că hotărârile pronunțate înainte de intrarea în vigoare a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 58/2003, nu mai sunt supuse unei căi de atac existente la acel moment.⁶

Referitor la rejudecarea recursului în anulare în calea de atac a revizuirii întemeiate pe dispozițiile art. 322 pct.9 din Codul de procedură civilă.

Pornind de la definiția și efectele revizuirii ce rezidă în retractarea unei hotărâri greșite și pronunțarea unor soluții noi⁷.

Pe calea revizuirii se ajunge la „reînnoirea” judecății, în cazurile expres determinate de lege⁸, iar față de acest aspect, revizuirea constituie un remediu procesual important pentru înlăturarea acelor situații excepționale care au făcut o hotărâre judecătorească să fie neviciată chiar în substanța sa⁹.

³ A. Nicolae – „*Unele considerații în legătură cu aplicarea în timp a legii procesuale civile în lumina Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 58/2003 pentru modificarea și completarea Codul de procedură civilă*”, Dreptul nr. 9/2004, p.42

⁴ În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția Civilă și de Proprietate Intelectuală, decizia nr. 1016 din 10 februarie 2005, nepublicată: „*Pentru recursul în anulare, interpretarea textului [art. 725 alin. (4) din Codul de procedură civilă și art. II alin. (3) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2003, n.ns] se aplică dacă această cale de atac exista la data pronunțării hotărârii judecătorești irevocabile, deoarece împotriva hotărârii judecătorești irevocabile pronunțate după data intrării în vigoare a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 58/2003, nemaexistând textul legal care să justifice recursul în anulare, el nu mai poate fi introdus*”; decizia nr. 6806/16.09.2005; decizia nr. 8275/21.10.2005, publicate în „*Jurisprudență civilă comentată a Înaltei Curți de Casație și Justiție și a altor instanțe judecătorești*”, editura C.H. Beck, 2007;

⁵ A. Nicolae, *op.cit.*, p.43.

⁶ Idem, p.44.

⁷ I. Leș – „*Tratat de drept procesual civil*”, Ediția a V-a, cu referiri la proiectul Codului de procedură civilă, Editura C.H. Beck, 2010, p.814

⁸ Idem, p.813

⁹ Idem, p.814.

Așadar, prin admiterea cererii de revizuire și retractarea hotărârii prin care recursul în anulare a fost admis se procedează la rejudecarea recursului în anulare, în actualul context legislativ și jurisprudențial reprezentat de hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului.

PROCUROR ȘEF SECȚIE
Iuliana Nedelcu

PROCUROR ȘEF ADJUNCT SECȚIE
Antonia Constantin

Dact.D.Moise/3.04.2012/1 ex.
Dact. Costea G/3.04 2012/1 ex.